

frågor för dagen

Red: Sten Söderberg

De utbildade lämnar u-länderna

Högt utbildade personer från många utvecklingsländer emigrerar i stadigt stigande antal till några få industriländer, framgår det av en rapport från generalsekreterare U Thant. På grundval av tillgängliga uppgifter nämner rapporten USA och Canada, som de länder som vunnit mest på denna situation.

Rapporten, som debatterades i generalförsamlingens andra utskott (ekonomiska och finansiella frågor) i slutet av november, föreslår, att "man överväger att upprätta en internationell pool av utbildad arbetskraft för utvecklingsländerna". Länder som dragit fördel av "begävningsutvandringen" borde ge ekonomiska bidrag genom att stödja denna pool.

Det bör till detta meddelande från FN fogas att också Sverige tillhör de länder som suger åt sig väutbildad arbetskraft från u-länderna. Här ges med ena handen — en u-hjälp som de stora grupperna vill öka — och tas med den andra. Ett konkret brittiskt förslag är att betala för varje importerad läkare, sjuksköterska, yrkesutbildad arbetare etc med livsviktiga varor och stöd åt u-ländernas skolor.

Rapport om världens proteinbrist

Om ett barn får för små mängder äggviteämnen i födan under sina tidigaste levnadsår kan detta medföra en fysisk och psykisk utvecklingshämning som senare inte kan avhjälpas, framhåller generalsekreterare U Thant i en ny rapport — "The Protein Problem" — som FN:s högkvarter publicerade i slutet av oktober.

Barn som skadas på detta sätt kan enligt rapporten inte som vuxna botas även om de får extra protein, och om sådana skador är vanligt förekommande i ett land kommer de sannolikt att försvåra vederbörande lands framtida utveckling i nästan varje avseende.

Rapporten understryker att man till fullo måste förstå detta problems omfattning, vikt och aktualitet. I detta sammanhang framhålls också att av befolkningen i utvecklingsländerna omkring hälften är under 20 år och ungefär en fjärdedel under 6 år.

Rapporten har framlagts för debatt i Ekonomiska och sociala rådet och skall senare behandlas i generalförsamlingens utskott för ekonomiska och finansiella frågor. I rapportens sammanfattade avsnitt heter det:

Det är en tvingande nödvändighet att alla nationer ägnar mer uppmärksamhet åt livsmedelsförsörjningen av såväl den nuvarande som den framtida befolkningen och att man utan dröjsmål ger sig i kast med att lösa de därmed förbundna problemen. När det andra utvecklingsdecenniet vid slutet av 1970-talet avslutas måste problemet vara under kontroll. Annars är framtidsutsikterna synnerligen allvarliga.

Det är troligt att Sverige inom några få år får möjlighet att ge aktiv hjälp för att råda bot på proteinbristen. Såväl Astras tillverkning av på fiskråvara byggt protein som professor Carl-Göran Hedéns försök med proteintillverkning på mineraloljebas är mycket lovande. Vid fjolårets proteinsymposium i vårt land uppmärksammades de svenska initiativen. Mycket hänger nu på att

politiska instanser, inte minst i u-länderna, godkänner en rad redan existerande proteiner som människoföda. I en nödsituation förefaller det som en omväg att gå via nötkreaturen, svin och fjäderfä.

"Digerdöden" i modern tappning

Två konventioner om ökad säkerhet i vägtrafiken har antagits vid en FN-konferens i Wien.

Även om de flesta av bestämmelserna är "gällande praxis" i ett antal länder kan konventionerna innebära att denna praxis utvidgas. Bland detaljer i konventionerna kan nämnas bestämmelsen om att stöld av bilar skall förhindras därigenom att "när en bil är parkerad någon av dess nödvändiga delar skall vara satt ur funktion". Signalhornet bör endast användas för att undvika en olycka eller — utanför tätbebyggda områden — för att varna chauffören i ett framförkörande fordon att han blir omkörd. Bilar får varken utvändigt eller invändigt ha farligt utskjutande föremål fastspända.

Man konstaterade på konferensen att det både av säkerhetsmässiga och finansiella orsaker skulle vara svårt att ändra formen och färgen på skyltar — och i synnerhet varningsskyltar — som redan var i bruk. Det rädde därför allmän enighet om att den viktigaste målsättningen måste vara att nå fram till en standardisering av symbolerna på skyltarna. Olikheter mellan de skilda varningsskyltarna anses inte innebära något hot mot säkerheten och bör därför kunna tillåtas. Därför lämnar konventionen de olika länderna valet öppet mellan vilket av de två systemen de föredrar i fråga om varningsskyltar. Samma förhållande gäller i fråga om stoppskyltar, där man kan välja mellan det amerikanska systemets åttakantiga och det europeiska systemets runda skyltar.

I övrigt syftar konventionen till en fullständig standardisering av signalerna under det ena eller andra systemet, bortsett från ett

fåtal olikheter som emellertid inte förändrar meningen i en symbol. Detta anses som ett viktigt resultat av konferensen och, som det uttrycks i en av konferensens kommittérapporter, "det är ett tydligt framsteg jämfört med hittillsvarande förhållanden".

Fram till den 31 december 1969 står möjligheten öppen för alla Förenta Nationernas medlemsstater att ansluta sig till konventionerna. Också stater som är medlemmar av ett eller flera av FN:s fackorgan eller av Internationella atomenergiorganet kan ansluta sig, och vidare stater som underskrivit stadgan för Internationella domstolen, eller stater som av FN:s generalförsamling blivit uppmanade därtill.

Detta låter ju inte alltför revolutionerande då bl. a. de höga farterna bär en så väsentlig skuld till olyckorna. Endast en utopist vågar hysa hopp om att dessa frågor kan lösas internationellt.

Men om konferensen inte hade något annat resultat så framkom det dock i debatten några skrämmande siffror, som bör väcka eftertanke. Under 1967 dödades vid trafikolyckor 150 000 personer i världen medan 7,5 miljoner skadades. Detta är siffror som för tanken till digerdöden och stora krig. Endast i USA uppgick de ekonomiska förlusterna i samband med trafikolyckor 1967 till mer än tio miljarder dollar.

Av intresse i dessa siffror är förhållandet mellan dödade och skadade. På varje dödad går 50 skadade, alltså 1:50. Är det något fel med den svenska statistiken som tämligen konsekvent redovisar förhållandet 1:15. Eller är chansen att över huvud taget överleva så mycket mindre i Sverige? Vi tror det inte.

Ur profylaktisk synpunkt borde massmedia och officiella källor grundligare, oftare och mera slående påvisa biltrafikens invalidiserande verkan.

Nordisk alkoholstatistik

Tidskriften Alkoholfrågan redovisade i sitt nr 7/68 alkoholkonsumtionen i de nordiska länderna under 1967 med jämförelsetal från de tre föregående åren. I samtliga länder har konsumtionen ökat i absoluta tal, men å andra sidan har ju också befolkningarna ökat. De intressantaste siffrorna är naturligtvis konsumtionen per invånare över 15 år.

Ifråga om spritdrycker intar Sverige traditionellt ledningen med 8,50 volymliter per invånare — en liten ökning från 1965 års 8,48 som 1966 sjönk till 8,44. Förändringen kan knappast kallas signifikativ, den antyder snarast att mönstret är statiskt. Finland kom på andra plats med 5,00 liter, Norge på tredje med 4,36 och Danmark sist med 3,01. Tyvärr har förhoppningarna om att svenskarna skulle övergå till svagare drycker inte helt infriats: vinkonsumtionen ökade dock till 6,33 volymliter per inv. mot 5,77 liter året innan. Det är som alltid en svårbedömd fråga om spritkonsumtionen skulle ha ökat mer ifall inte vinpropagandan försökte länka över konsumtionen till svagare drycker. Ifråga om vinkonsumtion kom Danmark på andra plats (5,84 liter), Finland på tredje (3,69) och Norge sist 2,46.

När det gäller ölkonsumtion har danskarna alltid legat först i Norden. Genomsnittsdansen dricker 106,36 liter starkt och medelstarkt öl per år mot svenskens nu 51,24 liter. I båda fallen har det skett en tydlig ökning.

Det har en viss betydelse för bedömningen att den genomsnittliga alkoholhalten i danskarnas och norrmännens spritdrycker är drygt 3 volymsprocent högre än i svenskarnas medan finländarna dricker den svagaste spriten om 39,2 volymsprocenten. Svenskarna dricker det svagaste vinet, genomsnittsstyrkan 13,4 procent, finlän-

darna det starkaste, genomsnitt 16,3. Den genomsnittliga ölstyrkan är lägst i Sverige, högst i Finland, 4,1 resp. 4,9.

Även om man reducerar konsumtionen till 100 procent alkohol per invånare ligger Sverige i täten ifråga om spritdrycker och vin, men räknar man också med ölet kommer danskarna främst med 7,21 liter 100-procentig alkohol mot svenskarnas 6,36, norrmännens 4,00 och finländarnas 3,56.

Hur mycket pengar lägger då respektive nationer ner på sprit, vin och öl. För Danmark finns inga siffror men svenskarna dricker för 3 997 miljoner kronor, norrmännen för 33 680 miljoner n. kr. och finländarna för 19 000 miljoner mark. Den danska siffran torde vara ganska hög eftersom statens inkomster där exklusive tullar är 1 693 miljoner d.kr. mot den svenska statsinkomsten på 2 714 miljoner kronor. Mera talande siffror är att svenskarna lägger ned 6 procent av sin totala konsumtion på sprit, vin och öl mot finländarnas 4,8 och norrmännens 4,6. I Sverige utgör statens alkoholinkomster 8,8 procent av statens totala inkomster. I Danmark 8,9 procent, i Finland 8,3 och i Norge 5,4 procent.

Antalet för berusning omhändertagna är störst i Finland — 150 927 män och 3 959 kvinnor. I Sverige är motsvarande siffror 121 840 och 3 759. Om man räknar per 1 000 invånare över 15 år blir promilletalet omhändertagna bland män 39,6 i Sverige, 25,4 i Norge och 92,2 i Finland. Sådana jämförelser säger dock mycket litet eftersom så mycket beror på vilka normer som tillämpas i respektive länder. Detsamma kan möjligen gälla antal fall då någon framfört motorfordon i alkoholpåverkat tillstånd — hur pass tolerant är polisen? I Sverige ökar rattfylleriet och var 1967 18 001 fall mot 7 362 i Finland och 3 047

i Norge. Den danska siffran är hög, 5 581, eftersom den gäller åtalad som har frångått körkort.

Hembränneriet är störst i Finland med 726 fall av olovlig tillverkning mot 264 i Norge och endast 174 i Sverige. I gengäld hade vi höga siffror över spritsmuggling, 8 029 fall och langning 1 566 fall. Den finska langningen var dock högre 3 402 fall.

Allt fler akademiker

Idag finns ca 110 000 akademiker i yrkesverksam ålder (20—64 år). År 1980 beräknas antalet ha stigit till nästan 280 000. En dryg fördubbling kommer att inträffa enbart under 1970-talet. Akademikernas andel av hela befolkningen i yrkesverksam ålder kan 1970—1980 väntas öka från 2,5 till 5,5 procent.

Detta kan utläsas ur en undersökning som SACO:s utredningsavdelning gjort. Beräkningarna baseras på offentligt statistiskt material.

Inom akademikerkollektivet kan kraftiga förskjutningar förutses. Antalet personer med examen från filosofisk fakultet var 1960 ca 20 000. Motsvarande siffra för 1980 beräknas till över 150 000. Detta skulle innebära en fördubbling av denna grupps andel av totalantalet akademiker i yrkesverksam ålder, medan övriga gruppernas andelar sjunker. Över hälften av alla akademiker kan 1980 väntas ha examen från filosofisk fakultet. Inom denna kategori ökar samhällsvetarna snabbast — från knappt 3 000 till över 56 000 på 20 år!

En annan tendens, som tydligt framgår av SACO-utredningen, är att akademikernas genomsnittsålder blir allt lägre. Av akademiker i yrkesverksam ålder var 1960 63 procent under 45 år. Motsvarande siffra för 1980 beräknas bli 84 procent. Ser man endast till de kategorier, som examineras från de fria fakulteterna, kommer andelen under 45 år vara nära 90 procent 1980.

Andelen faktiskt yrkesverksam av akademikerna i åldern 20—64 år beräknas sjunka från 90

procent 1960 till 84 procent 20 år senare. Denna nedgång sammanhänger med ökningen av andelen kvinnor, andelen med examen från de fria fakulteterna samt andelen under 30 år. Av totalt 280 000 akademiker i åldern 20—64 år väntas alltså 235 000 vara yrkesverksamma 1980. Antalet skulle därmed ha ökat tre och en halv gånger sedan 1960 enligt SACO:s beräkningar.

Teknikerbrist och
humanistöverskott

Av utredningen framgår att antalet läkare kommer att sjunka, räknat i procent av hela antalet akademiker. År 1965 fanns 7 320 läkare, vilket var 7,8 % av akademikerna. 1970 kan deras antal ganska exakt förutses bli 8 360 eller 6,6 % och 1980 13 550 eller 4,9 %.

De bundna studievägarna kommer säkert att råka ut för bekymmer. Redan nu har de tekniska högskolorna vissa rekryterings svårigheter och ökningen av antalet studerande på naturvetenskapliga linjer är mycket lågt. Ett meddelande från utbildningsdepartementet talar sitt tydliga språk:

I konselj den 8 november 1968 beslutade regeringen att åtgärder snarast skulle vidtas så att de platser vid spärrade utbildningslinjer och i spärrade ämnen som anmälts stå lediga skulle kunna besättas med behöriga sökande.

Universitetskanslersämbetet har vidtagit åtgärder för att stödundervisning skall kunna anordnas för senare intagna studerande då så behövs. Härutöver har regeringen ställt särskilda medel till Chalmers tekniska högskolas föfogande budgetåret 1968/69 för anordnade av försöksverksamhet med sammanhållen utbildning för de studenter som kan antas till lediga platser vid i första hand sektionerna M, S och V vid högskolan.

Detta tyder på att vi är på väg mot ett humanistöverskott och en teknikerbrist, kanske också en brist i de människovårdande fac-ken, alla samhällsvetare till trots!

Landstingens ekonomi

Våra landstings allt överskuggande uppgift är nu att vara huvudmän för sjukvården inom länen. Av Landstingens tidskrift nr 11/68 framgår att bruttointkomsten för landstingen blir 9 020 miljoner kronor under 1969. Därav går över 5 422 miljoner till hälso- och sjukvårdens driftskostnader och omkring 1 076 miljoner till dess kapitalutgifter, vilket är 72 procent av hela utgiftsstaten. Den näst största posten är finansförvaltningen för 915 miljoner och därefter kommer undervisnings- och bildningsverksamhet med 525 miljoner kr. En annan stor uppgift av socialmedicinsk betydelse är undervisning och vård av psykiskt efterblivna som kommer att dra drygt 467 miljoner kr. Den sociala verksamheten inskränker sig till 227 miljoner kr.

Vad skall sjuksköterskorna kallas?

Ja, det är inte frågan om titelbortläggning eller inte utan om en yrkesbeteckning som kan bli gemensam för både kvinnliga och manliga vårdare. Skolöverstyrelsen har uppmanat Svensk sjuksköterskeförening att komma in med förslag till ny benämning, och föreningen har slagit ut frågan på sina 27 lokalavdelningar där man väl grubblar som bäst. Det gäller att finna en yrkestitel, tillika en examens- eller legitimationstitel som är bikönad, vilket kanske inte är en så särskilt lätt uppgift. Däremot har man inte tänkt ändra titelstifteln system. Men vad skall man kalla en manlig sjukvårdare. I katolska värld där munkar ibland är vårdare är titeln broder självklar. Men här i Sverige är ju denna genomskänkliga benämning lätt korrumperad av "skål och vägg".

Vi avstår från att delta i försöket att finna en bra titel, som förresten mycket väl kunde ha utformats till en pristävling — sådana brukar locka även om man inte alltid bör så att säga vifta med en bil.

Stil, hänsyn och kalorier

Skolfrukostarna har stötts och blötts under alla de år de nu har funnits. Att ge dem en näringsriktig sammansättning borde inte vara något problem — annat än i den mån moderiktningarna växlar ifråga om vad som är en god diet och en del av våra livsmedel sätts på den misstänkta listan på grund av vatten- och luftföroreningar, biocider och andra små nätta problem vi har dragit på oss i välståndets namn.

Men vad man skulle kunna kalla administration av denna dagliga dos näring åt det växande släktet är tydligen i hög grad värd att diskutera. Då man hör en del föräldrar berätta om sina barns upplevelser under skolfrukosten kommer man att tänka på den militära utspisningen sådan den var ännu i slutet av 20-talet innan individuell servering hade genomförts och formerna lättats upp. Den kadaverdisciplin som då gjorde varje måltid till ett lidande torde nu vara helt övergiven. Men små otäcka rester av den finns nog i en och annan skola.

Tidskriften Barn har i sitt nr 9/1968 en specialartikel av Marianne Kärre som är saklig i den kritiska tonen och också kommer med konstruktiva ideer: Hon refererar först ett samtal:

— Min flicka vägrar alldeles äta i skolan. Det slamrar och bråkar för mycket. Hon går hem varje dag.

— När de ber att få lite av något de inte tycker om, får de i stället extra mycket. Ber de om mycket, får de lite. Personalen

bryr sig inte om vad barnen säger.

— Lärarna står bakom bordet och hutar åt dem att hålla tyst, så fort de öppnar munnen.

— Min pinar i sig mat han inte tycker om. Han tycker det äräckligt att behöva gå och slänga rester i den där grishinken de har i ett hörn.

Två lärare i sällskapet sa:

— Ni måste förstå, att det är omöjligt att låta dem prata, när tvåhundra ska äta på en gång. Man orkar inte med så mycket oljud.

— Man måste rationalisera serveringen. Man kan inte låta barn stå och vela om portioner eller servera sig själv, när sexhundra ska utspisas på ett par timmar. Ni kan ju låta dem träna hemma på att ta själva och vara artiga och trevliga. Det hinner vi inte i skolfrukosten. Demokrati får de öva i så många andra sammanhang i skolan.

Får de verkligen?

Gott exempel från England

Och så ger redaktör Kärre några glimtar från ett besök i England — det gäller en modern grundskola utanför London.

Där fanns cirka fyrahundra normalbusiga, normalpratiga engelska skolbarn i åldern 7—11 år. Skolan var inte exklusiv annat än i de pedagogiska metoderna. I dem ingick att låta eleverna i matlag om åttio sitta i smågrupper om åtta. Vid varje bord tjänstgjorde en för dagen utvald värd och värdinna eller två av samma kön. De hämtade matkarotter och delade ut maten åt de andra, hörde sig noga för hur mycket som önskades. Ville någon slippa en rätt, respekterades det. Värdinnan sade bara snusförnuftigt, som hon väl hört hemma: "Men du vet ju att bondböner är väldigt nyttiga, så du borde väl äta lite?" Självt så hon några för det goda exemplets skull. Av vaniljpuddingen till efterrätt blev det en rest över. Den delades på det rättvaste mellan alla som ville ha mer.

Avdukningen sköttes också av barnvårdarna, som växledes kontinuerligt.

Ett stilla sorl och skratt var fullt tillåtet. Blev det för stimmigt, höjde en av lärarna som satt med vid bordet rösten något och sa: "Ni kan väl dämpa rösterna

lite. Annars hör vi ju inte varandra."

Detta lugna argument räckte för att dämpa de högljuddaste. Låter det mirakulöst? Det bör kanske tilläggas, att hela skolan och pedagogiken präglades av att lärarna i alla sammanhang lyssnade på och samarbetade med eleverna. Där fanns inte så mycket tillbaka-hållande aggressioner att ge luft åt under frukostrasten. Barnen hade tidigare gått i andra skolor med betydligt strängare disciplin. Aga är ännu tillåtet i engelska skolor:

— Om vi så mycket som viskade under lunchen, kunde det hända att lärare kom fram och klapade till en. Det var inte ett dugg roligt i den förra skolan. Den här är mycket bättre, intygade flera elever som på ett trevligt och fnitterfritt sätt underhöll sig med oss utländska besökare.

Det kanske finns skolor också i Sverige, där man lyckats genomföra denna sorts "medinflytande" och "medansvar" vid måltiderna? Där man mödar sig om "dialogen"? Kan inte vi andra i så fall få höra vilka vardagsknep man använder där? Alla vi som börjat bry våra huvuden med hur mastodontskolorna ska kunna upplevas som en demokratisk spegel av ett demokratiskt samhälle, nästa generation till föredöme.

Det vi nog i alla åldrar behöver lära oss i Sverige är att en måltid inte bara består i att "fylla buken". Den bör ha stil, ge avkoppling, vara något av en liten högtid. Om inte annat en tacksamhetens högtid — förunnad endast en tredjedel av mänskligheten.

Från Svalornas arbetsfält

I Svalorna (dec. 1968), den lilla tidskrift som ges ut av den svenska föreningen för volontärtjänst i utvecklingsländerna med samma namn berättar med. kand. Annakarin Karlsson från Peru om den sjukstuga i Villa Maria, kallad Nazaret, som väsentligen sköts av svensk ungdom. Kand. Karls-

son har själv finansierat ett halv-
års arbete i Peru. Vi hoppar här
över hennes skildringar av det
oerhörda behovet av hjälp åt Pe-
rus fattiga, indianer mest, och
klipper bara två små stycken som
talar för sig själv:

Man har på konsultoriet erhållit
några stora lånar från en vek-
hjärtad hjälporganisation i USA.
Där har det tydligen städats på
något sjukhus och svepts ner från
hyllorna allt som fanns. Det är
gamla hopklibbade mediciner och
utgångna preparat; omärkta bur-
kar, sömnmedel för att söva en
miljonstad, allt kaotiskt blandat

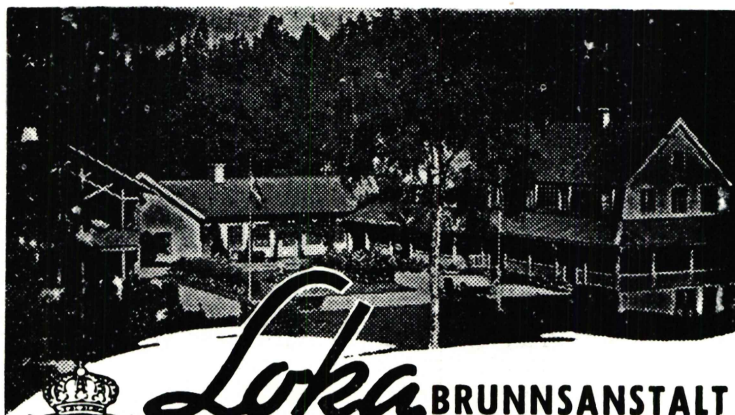
med användbar antibiotika och
vitaminer. Man försöker sortera.

Och man säger åt mammorna att
de ska tvätta sina barn och man
vet att de bor i ett litet bast-
mattskjul långt uppe på en san-
dig sluttning i ett samhälle med
80 000 människor som inte har
mer vatten än de tankbilar som
kommer och säljer dunkvis. Och
man uppmanar mammorna att
hålla ungen varm och ser trasor-
na som den är inlindad i och vet
att sådana tygskynken stjäla de av
varandra om de hänger ut dem
efter tvätt.

Det andra stycket är, tycker vi,
en äreskrift över den medmänsk-
lighet som ännu dessbättre finns
kvar i världen:

På Nazaret finns en dasstant.
Hon sitter på toaletten hela dagar-
na och hjälper ungarna. Hon spo-
lar och torkar och tvättar stjärtar
och händer och rapporterar om
någon unge har osedvanligt otrev-
lig diarré. Hon är outhärlig och
ungarna älskar henne.

När Nazaret fungerar som bäst,
vilket det nu gör i Chorillos, är
det något av dasstant för Chor-
rillos' befolkning. När de har
extra besvärligt går de till Naza-
ret och frågar och där brukar
finnas någon som lyssnar och bryr
sig om. Vad som är svårast är
att undvika att inge falska för-
hoppningar.

-för rehabilitering och konvalescens

Reumatiska, neurologiska och kärlsjukdomar.
Moderna behandlingsmetoder. Skyddat läge i
Västmanland. Säsong 1.6—24.8. Trivsamma rum. Restaurang i
egen regi. Moderata priser. Överläkare: Doktor Herman Lind-
berg, Stockholm. Begär prospekt från Kamrerarekontoret. Post-
adress: Grythyttan. Tel. 0591/144 90, 0591/300 80.

KUNGL. GYTTJEBAD- OCH BRUNNSANSTALTEN LOKA